

OSKAR VAYLD

**DORIAN
QREYİN
PORTRETİ**

Tərcüməçi:
Samir Bulut

qanun neşriyyatı

OSCAR WILDE

**THE PICTURE
OF DORIAN
GRAY**

Dorian Qrey yaşca özündən böyük dostu lord Henrinin təsiri ilə heç bir sərhəd tanımayan prinsipsiz və pozğun gəncə çevrilir. Mənəviyyatını əbədi zahiri gözəlliyə dəyişir. Cismi dəyişməz qalır, ruhu isə çürüyür. Onun bütün daxili eybəcərlikləri, şöhrətpərəstliyi, cinayətləri, satqınlığı, təkəbbürü rəssam Bezilin çəkdiyi portretə hopur. Dorian gənc aktrisa Sibil Veynə vurulur, amma bir az sonra ondan üz döndərir. Buna dözməyən qız zəhər içərək intihar edir.

Öz mənəviyyatının güzgüsü olan bu portretə görə Bezilə nifrət edən Dorian Qrey bir gün onu qətlə yetirir və bir tanışının köməyi ilə cəsəddən qurtulur. Üstü bəzək, altı təzək olan kübar həyatın simvoluna çevrilən və hər cür həzzin dadına baxan, lakin xoşbəxt olmayan Dorian Qrey bu həyatın bayağılığından, mənasızlığından bezir..

Əsər müəllifin ən qalmaqallı və uğurlu əsəridir. Onun öz dili ilə desək, “Bir ruhun hekayəsidir!”

Nəşr olunmasından 120 il keçsə də, yenə oxucuları və rejissorları özünə cəlb edir. Onun əsasında otuza yaxın film çəkilib.

Oscar Wilde THE PICTURE OF DORIAN GRAY

Oskar Vayld DORIAN QREYİN PORTRETİ

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 248 səh.

Janr: fiction/fəlsəfi roman

Ölçü: 145x210 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 05.03.2024

Naşir: Şahbaz Xuduoğlu

Tərcüməçi: Samir Bulut

Korrektor: Lalə Əmirova

Texniki redaktor: Aygül Yelmarlı

Mətn dizaynı: Rəhilə Şamil

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

İstanbul Copyright Awards-ın qalibi

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-36-301-2

© Qanun Nəşriyyatı, 2019; 2022; 2024

© Oscar Wilde, 1890

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım

hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.

Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri "Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

MÜQƏDDİMƏ

Sənətkar – gözəl şeylərin yaradıcısıdır.

Sənətin qayəsi özünü tanıtmaq və sənətkarı gizləməkdir.

Tənqidçi – gözəl şeylərdən aldığı təəssüratları başqa bir şəkildə, yaxud yeni üsullarla ifadə edə bilən adamdır.

Aşağı səviyyəli tənqid kimi yüksək səviyyəli tənqid də tərcümeyi-halın bir növüdür. Gözəl şeylərdə çirkin mənalara tapan adam xoşagəlməz və tərbiyəsizdir. Bu böyük qüsurdur.

Gözəl şeylərdən gözəl mənalara çıxaranlar – mədəni insanlardır. Onlara ümid bəsləmək olar. Gözəl şeylərdə yalnız gözəllik görənlər isə seçmə insanlardır.

Əxlaqa uyğun, ya da əxlaqa zidd kitablar olmur. Yaxşı yazılmış, yaxud pis yazılmış kitablar olur. Vəssalam.

On doqquzuncu əsrin Realizmə olan nifrəti – öz üzünü aynada görə bilməyən Kalibanın qəzəbidir.

On doqquzuncu əsrin Romantizmə olan nifrəti – bu da öz üzünü aynada görə bilməyən Kalibanın qəzəbinə bənzəyir.

İnsanın əxlaqa uyğun həyatı – sənətkarın yaradıcılıq mövzusunun bir hissəsidir, amma incəsənətin əxlaqiliyi qeyri-mükəmməl vasitələrin mükəmməl şəkildə tətbiq edilməsindən ibarətdir. Heç bir sənətkar nəyisə sübut etməyə can atmır.

Sənətkar əxlaq öyrətməklə məşğul olmamalıdır. Bu cür meyillər sənətkarda bağlıslanmaz dərəcədə xətalı üslub doğurur.

Qeyri-sağlam meyillərin heç bir sənətkara dəxli yoxdur. Sənətkar hər şeyi təsvir edə bilər.

Fikir və Söz – Sənətkar üçün İncəsənət vasitələridir.

Ləyaqət və Əxlaqsızlıq – Sənətkar üçün yaradıcılıq xammalıdır.

Forma baxımından musiqçinin sənəti bütün sənətləri təmsil edir. Hisslərdən danışsaq, aktyorun sənəti bütün incəsənət nümunələrinə örnəkdir.

Hər bir sənət eyni zamanda həm səthidir, görünəndir, həm də rəmzidir.

Səthiliyin altına dalıb dərinliyə can atanlar özlərini təhlükəyə məruz qoyurlar.

Rəmzlərə məna vermək istəyənlər də özlərini təhlükəyə atırlar.

Əslində sənət həyatı deyil, ona baxanı əks etdirən bir aynadır. Əgər bir sənət əsəri müxtəlif fikirlər doğursa, deməli, o əsər yeni, mürəkkəb və mühümdür.

Tənqidçilər bir-birilə razılaşmadıqda müəllif özü-özüylə həmrəy olur.

Bir insanı faydalı bir iş gördükdə və bu işindən razı qalmadıqda bağlıslaya bilərik. Faydasız bir iş görən yeganə bəraəti öz əsərinə hədsiz dərəcədə heyran olmasıdır.

Bütün sənətlər tamamilə faydasızdır.

Oskar Vayld

I FƏSİL

Emalatxana qızılgüllərin zəngin qoxusu ilə dolmuşdu və bağçadakı ağacların arasından xəfif yay mehi əsdikcə açıq qapıdan gah yasəmənlərin bihuşedici ətri, gah da al-qırmızı yemişan çiçəklərinin incə qoxusu gəlirdi.

Kiçik İran xalçalarıyla örtülü divanda uzanmış və adəti üzrə siqareti siqaretə calayan Lord Henri Votton sadəcə nəfəsotu kollarının bal kimi ətirli və qızılı rəngli çiçəklərini, gün işığında alov kimi yanan bu gözəlliyin ağırlığını sanki çətinliklə daşıyan titrək budaqlarını görə bilirdi; ara-sıra yaxınlıqdan uçan quşların çox böyük bir pəncərədən asılmış uzun ipək pərdələrin üzərində görünüb yox olan qəribə kölgələri bir anlığa yapon ab-havası gətirir və ona istər-istəməz Tokionun statik incəsənət vasitəsiylə sürət və hərəkətin təsvirini verməyə çalışan solğun, sarıbənz rəssamlarını xatırladırdı. Hündür və biçilməmiş otların arasında vurnuxan ya da sıx doqquzdon kollarının qızılı tozlu çiçəkləri ətrafında zəhlətökən bir inadkarlıqla uçuşan arıların acıqlı vızıltısı bu sükutu daha da ağırlaşdırırdı. Londonun boğuc səs-küyü uzaqlarda çalınan bir orqan alətinin uğultusuna bənzəyirdi.

Otağın ortasında qurulmuş molbertin üzərində son dərəcə yaraşqlı bir gəncin təbii ölçülərdə portreti vardı, molbertin qarşısında, bir az aralıda isə bir neçə il əvvəl qəflətən yoxa çıxması ilə bütün

cəmiyyətdə təşviş oyandıran və ən qərribə ehtimallara yol açan sənətkarın özü, Bezil Holluord oturmuşdu.

Rəssam öz möhtəşəm əsərinə, – valehedici gəncin portretinə tamaşa edərkən məmnun bir təbəssüm uzun müddət üzündə donub qaldı. Lakin o birdən diksindi və gözlərini yumaraq sanki oyanmaqdan qorxduğu gözəl bir yuxunu beynində saxlamaq istəyirmiş kimi barmaqlarını göz qapaqlarının üstünə sıxdı.

– Bu sənin şah əsəridir, Bezil, indiyə qədər çəkdiklərinin ən yaxşısıdır, – lord Henri könülsüz-könülsüz dedi, – gələnlə il bunu mütləq Qrosvenordakı sərgiyə göndərməlisən. Akademiyaya göndərməyə dəyməz. Akademiya həddən artıq böyük və çox bayağıdır. Nə vaxt oraya getdimsə, ya o qədər çox insan vardı, rəsmləri görə bilmədim – bu çox xoşagəlməz bir şeydir, – ya da o qədər çox rəsm vardı ki, insanları görə bilmədim. Bu isə daha pis. Yeganə uyğun yer Qrosvenordur.

– Bu portreti heç bir sərgiyə göndərmək fikrində deyiləm, – deyərək rəssam Oksforddakı yoldaşlarını güldürən özünə məxsus bir hərəkətlə başını arxaya ataraq cavab verdi. – Yox, mən bunu heç yerə göndərməyəcəyəm.

Lord Henri təəccüblə qaşlarını çataraq, tiryək doldurulmuş siqaretindən qərribə halqalar şəklində çıxan mavi tüstünün arasından ona baxdı.

– Heç yerə göndərməyəcəksən? Nə üçün, əziz dostum? Buna bir səbəb varmı? Siz rəssamlar nə qərribə adamlarsınız! Şöhrət qazanmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxırsınız. Amma bu şöhrəti qazanır-qazanmaz ondan ağır yük kimi qurtulmaq istəyirsiniz. Bu axmaqlıqdır, çünki dünyada yalnız bir şey məşhur olmaqdan pisdır, o da məşhur olmamaqdır. Bu portret sənə İngiltərədəki bütün gənc rəssamlar üzərində üstünlük qazandıracaq; əgər hissiyyat gücünü itirməmiş qocalar qalıbsa, onlar da sənə həsəd aparacaqlar.

– Bilirəm, mənə güləcəksən, – deyərək rəssam cavab verdi, – amma həqiqətən bunu sərgiyə qoya bilmərəm. Bu əsərə özümdən çox şeylər qatmışam.

Lord Henri divanda yerini rahatlayaraq güldü.

– Bilirdim ki, güləcəksən. Amma bu doğrudan da belədir.

– Özündən çox şeylər qatmısan? Bezil, doğrusu səni bu qədər özünü bəyənən adam kimi zənn etmirdim. Mənim kömür kimi qara saçlı və sərt üzlü dostumla sanki fil sümüyündən və qızılgül ləçəklərindən yaradılmış bu gənc Adonis arasında heç bir bənzərlik görmürəm. Bax, Bezil əzizim, o sanki Narsissdir, sənsə... Əlbəttə, sənin üzündə intellektual bir ifadə var. Amma gözəllik, həqiqi gözəllik intellektual ifadənin meydana çıxdığı yerdə yox olub gedər. Yüksək inkişaf etmiş intellekt artıq öz-özlüyündə bir mübaliğədir və üzün harmoniyasını pozur. İnsan düşünməyə başlayan kimi burnu qeyri-mütənasib bir şəkildə uzanır, ya da alnı genişlənir, ya da başqa bir şey onun üzünü eybəcər hala salır. Elmi sahələrdə uğurlar qazanmış adamlara fikir ver, gör necə eybəcərdirlər! Əlbəttə, ruhanilər istisnadır. Amma ruhanilər də öz beyinlərinə əziyyət vermirlər. Səksən yaşındakı bir yepiskop on səkkiz yaşında öyrəndiyi şeyləri danışır və təbii ki, bunun nəticəsində onun üzü həmişə gözəl və sevimli görünür. Portretdən gəlincə, adını məndən gizlədiyən sənin bu naməlum gənc dostun həqiqətən qəşəngdir, deməli, o heç vaxt heç bir şey haqqında düşünmür. Buna tamamilə əminəm. O qışda seyr etməyə gül-çiçək tapılmadıqda və yayda zəkamızı tərəvətləndirmək lazım olduqda daim ehtiyac duyduğumuz beyinsiz, amma gözəl bir məxluqdur. Yox, Bezil, əbəs yerə özünə təskinlik vermə, sən ona zərər qədər də bənzəmirsən.

– Məni başa düşmürsən, Harri, – deyər rəssam cavab verdi. – Təbii ki, mən ona bənzəmirəm. Bunu çox yaxşı bilirəm. Heç onun kimi olmaq da istəməzdim. Çiyinlərini çəkirsən, inanmırsan mənə? Sənə həqiqəti söyləyirəm. Fiziki, yaxud mənəvi cəhətdən kamil olan insanların həyatına alın yazısı hakimdir, tarix boyunca hökmdarları səhv addımlar atmağa alın yazısı sürükləyib. Başqalarından fərqlənməmək daha yaxşıdır. Bu dünyada ən yaxşı şeylər həmişə axmaqlar və çirkinlərə qismət olur. Onlar rahatca oturub başqalarının mübarizəsinə tamaşa edə bilirlər. Qələbə sevincinin nə olduğunu heç vaxt

bilməsələr də, məğlubiyyətin acısını da dadmazlar. Onlar bizim hamımızın yaşamalması olduğumuz kimi yaşayarlar: sakitcə, təşvişsiz və hər şeyə biganə qalaraq. Onlar nə başqalarını fəlakətə sürükləyər, nə də özləri düşmən əliylə həlak olarlar. Sən adlı-sanlı və zəngin adamsan, Harri; mənim, nə ölçüdə olursa-olsun – intellektim və istedadım, Dorian Qreyin isə gözəlliyi var. Tanrının bizə bəxş etdiyi bu qabiliyyətlərə görə hamımız nə vaxtsa cavab verməli olacağıq və dəhşətli əzablar çəkəcəyik.

– Dorian Qrey? Demək, onun adı belədir? – deyər lord Henri Bezil Holluorda yaxınlaşaraq soruşdu.

– Bəli. Mən bunu sənə demək istəmirdim.

– Axı, nə üçün?

– Səni necə başa salım?.. Mən bir adamı çox sevirsəmsə, onun adını heç kimə demirəm. Bu, mənim üçün əziz olan insanın bir parçasını başqasına təslim etməyə bərabərdir. Sırrə sahib olmağı, insanlardan nəyisə gizləməyi öyrəndim. İndi bunu xoşlayıram. Bu, yəqin ki, müasir həyatımızı sirli və maraqlı etməyin yeganə yoludur. Ən adi şey yalnız insanlardan gizlədildiyi zaman böyük maraqlı doğurur. Şəhəri tərkdə indiyə qədər ən yaxın adamlarıma da hara getdiyimi demirəm. Yoxsa bundan zövq ala bilmərəm. Razıyam, bu axmaq bir vərdəstdir, amma sanki mənim həyatıma bir az romantika qatır. Yəqin, düşünürsən ki, mən dəhşətli dərəcədə axmaq biriyəm?

– Əlbəttə, yox! – deyər lord Henri cavab verdi. – Qətiyyətlə yox, əziz dostum! Deyəsən, mənim evli bir adam olduğumu unudubsan. Evliliyin yeganə üstün cəhəti budur ki, hər iki tərəf mütləq yalana əl atmalı olur. Mən arvadımın harada olduğunu heç vaxt bilmirəm, arvadım da mənim nə işlə məşğul olduğumu bilməz. Bir-birimizə rast gəldiyimiz zaman, – qonaqlıqlarda bəzən birlikdə yemək yeyərkən, ya da hersoqa baş çəkərkən, – dünyanın ən ağıllıq və nağıllarını ən ciddi tərzdə bir-birimizə danışırıq. Arvadım bunu mənədən daha yaxşı bacarır. O, heç vaxt tarixləri səhv salmır, amma mən həmişə qarışdırıram. Mənim yalanımı tutduqda isə o, heç vaxt əsəbiləşib dava

etmir. Hərdən istəyirəm ki, açıqlansın, dava salsın, amma o mənə sadəcə gülür.

– Sən öz ailə həyatın haqqında bu cür danışdıqda səbrim tükənir, Harri, – Bezil Holluord bağça qapısına yaxınlaşaraq dedi. – Əminəm ki, sən əslində mükəmməl bir ərsən, amma öz məziyyətlərindən çox utanırsan. Qəribə adamsan. Heç vaxt ədəb-ərkanlı sözlər danışmazsan, amma heç vaxt ədəbsizlik də etməzsən. Sənin arsızlığın sadəcə ədabazlıqdan ibarətdir...

– Mən bilirəm ki, təbii olmaq sadəcə ədabazlıqdır və ən zəhlətökən ədabazlıqdır! – Lord Henri gülərək bərkdən dedi. Və iki gənc adam birlikdə bağçaya çıxdılar. Hündür bir dəfnə ağacının kölgəsindəki bambuk oturacaqda əyləşdilər. Günəş işığı parlaq yarpaqların üzərində oynayırdı. Otların arasında ağ qızçıqəyiləri xəfifcə titrəşirdi.

Bir müddətdən sonra lord Henri saatını çıxarıb baxdı.

– Təəssüf ki, getməliyəm, Bezil, – dedi. – Amma getməzdən əvvəl bayaq verdiyim suala cavab almaq istəyirəm.

– Hansı suala? – deyə rəssam gözlərini qaldırmadan soruşdu.

– Hansı sual olduğunu sən yaxşı bilirsən.

– Bilmirəm, Harri.

– Yaxşı, nə sual olduğunu sənə deyim. Xahiş edirəm, mənə izah elə ki, Dorian Qreyin rəsmi nə üçün sərgiyə göndərmək istəmirsən. Mən bunun əsl səbəbini bilmək istəyirəm.

– Əsl səbəbini sənə dedim.

– Yox. Sən dedin ki, bu portretə özündən çox şey qatıbsan. Amma bu uşaqlıqdır!

– Bax, Harri, – Holluord lord Henrinin düz gözlərinin içinə baxaraq dedi, – sevgi ilə, həssaslıqla çəkilməmiş bir portret modelin deyil, rəssamın özünün portretidir. Model yalnız təsadüfdür, vasitədir. Rəssam kətanın üzərində modelin yox, öz içini açıb göstərir. Qorxuram ki, bu rəsm qəlbimin sirlərini hər kəsə açıb aşkar eləsin. Buna görə də, onu sərgiyə qoymaq istəmirəm.

Lord Henri güldü.

– Axı, bu nə sirdir belə? – deyə soruşdu.